

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

Az ideiglenes intézkedés elméleti szabályozása és gyakorlati kérdései

Szerzők:

dr. Révész Dalma

és

Mátékovitsné dr. Kiss Éva

2015. március

Az ideiglenes intézkedés fogalmát a törvény nem határozza meg, így a fogalom meghatározásához az intézkedés céljából, funkciójából kell kiindulni. Az ideiglenes intézkedés célja nem más, mint az érdemi döntéshozatal előtt végrehajtható határozatban jogvédelem biztosítása a jogosult számára, illetve a később el nem hárítható jogsérelem megelőzése. Ezek alapján az ideiglenes intézkedés a bíróságnak azon határozata, amely célja annak megakadályozása, hogy a fennálló állapot megváltozása miatt a kérelmező helyzete nehezebbé váljon, jogainak gyakorlása megghiúsuljon, illetve amely a fenyegető kár elhárítását szolgálja.

A Pp. 156. §-a nem tartalmaz rendelkezést az ideiglenes intézkedés fogalmán túl arra sem, hogy melyek azok az ügycsoportok, ahol az ideiglenes intézkedés iránti kérelem előterjeszhető, illetve azt sem mondja meg, hogy ideiglenes intézkedéssel milyen kérdéseket szabályozhat a bíróság. Mindebből az következik, hogy bármely pertípusban, a per folyamán bármikor benyújtható az arra irányuló kérelem, azt azonban leghamarabb a keresetlevélben (vizontkeresetben) lehet előterjeszteni. A kérelem tárgyában a bíróság a tárgyalás kitűzése előtt is határozhat. A Pp. 156. § (1) bekezdése értelmében a fél nemperes eljárásban, illetve a perindítást megelőzően a perre hatáskörrel rendelkező és illetékes bíróságnál ideiglenes intézkedés iránti kérelemmel nem élhet.

A kérelem előterjesztésére a polgári perrendtartás általános szabályai irányadóak, így amennyiben az nem felel meg az előírásoknak, vagy hiányos, a bíróság a felet a hiányok pótlására hívhatja fel. Tekintettel azonban arra, hogy az intézkedés célja a jogvédelem mielőbbi biztosítása, illetve a kérelem soron kívüli elintézésére figyelemmel a bíróság annak teljesítésére az általában alkalmazott 15 napos határidő helyett rövidebb határidőt is megállapíthat, avagy tárgyalást tűzhet ki és a hiányok pótlása mellett az ellenérdekű fél meghallgatását is foganatosíthatja.

Az ideiglenes intézkedés iránti kérelem eljárásjogi (pozitív) feltétele az, hogy az közvetlenül fenyegető kár elhárítása vagy a jogvitára okot adó állapot változatlan fenntartása, illetve a kérelmező különös méltánylást érdemlő jogvédelme érdekében szükséges legyen, és (negatív feltétel) az intézkedéssel okozott hátrány ne haladja meg az intézkedéssel elérhető előnyöket.

A törvény nem kívánja meg az ideiglenes intézkedés alapjául szolgáló, a Pp. 156. § (1) bekezdésében meghatározott valamely feltétel kétséget kizáró módon történő bizonyítását, de a kérelem előterjesztésével egyidejűleg a kérelmezőnek kell az ideiglenes intézkedés iránti kérelmet megalapozó tényeket valószínűsítene. Ebben a körben a fél saját nyilatkozata a valószínűség megállapításához önmagában nem elegendő. Az ideiglenes intézkedéssel kapcsolatban bizonyítás lefolytatásának csak akkor van helye, ha a kérelem e nélkül nem bírálható el. Figyelemmel arra, hogy az ideiglenes intézkedés alapjául szolgáló tények fennállását a kérelmezőnek „csupán” valószínűsítene kell, ezért a Pp. 156. § (1) bekezdése akként rendelkezik, hogy a bíróság az ideiglenes intézkedés elrendelését - az azzal esetlegesen szükségtelenül okozott hátrányok kiküszöbölése érdekében - biztosítékadáshoz kötheti. A bíróság mérlegelési körébe tartozik annak eldöntése, hogy szükséges és indokolt-e az ideiglenes intézkedés elrendelését biztosíték adásához kötni.

A bíróság a kérelmet- amennyiben az megfelel az előírásoknak- akár tárgyaláson, akár tárgyaláson kívül, soron kívül belül bírálja el. A Pp. 3. § (2) bekezdése alapján a bíróság - törvény eltérő rendelkezése hiányában - a felek által előterjesztett kérelmekhez és jognyilatkozatokhoz kötve van. A bíróság a kérelem elbírálása során azt vizsgálja, hogy az ideiglenes intézkedés iránti kérelem eljárásjogi feltételei fennállnak-e, és a döntése meghozatala során arányosítania kell, csak olyan intézkedést rendelhet el, amelynek várható hátránya nem haladja meg az elérni kívánt előnyöket. Az arányosság vizsgálata a gyakorlatban sok problémát jelent, a bíróságnak minden egyes ügyben az eset összes körülményének figyelembevételével, külön kell mérlegelnie.

A bíróság a döntés előtt a feleket személyesen szóban meghallgathatja, vagy lehetővé teszi, hogy a kérelemre írásban nyilatkozzanak. A törvény taxatívén sorolja fel azokat az eseteket, amikor a felek szóbeli meghallgatása, vagy a kérelem kapcsán írásbeli nyilatkozattételre való felhívása mellőzhető, így az csak rendkívül sürgős szükség esetén, valamint akkor lehetséges, ha a fél a meghallgatásra kitűzött határnapot vagy határidőt elmulasztja. Más esetben ha a bíróság a kérelem kapcsán a feleket -akár szóban, akár írásban- nem hívja fel nyilatkozattételre, olyan eljárásjogi szabálysértést követ el, ami önmagában megalapozza a végzés hatályon kívül helyezését, mivel megfosztja az ellenérdekű felet attól, hogy a kérelmező egyoldalú állításaira reflektáljon.

Ezen nyilatkozatban kell az ellenérdekű félnek hivatkoznia ugyanis azon körülményeire, amelyek az ideiglenes intézkedés meghozatalát kizárják. Az egységes és következetes a bírói gyakorlat a tekintetben, hogy ha az ellenérdekű fél az ideiglenes intézkedés iránti kérelemben foglaltakra nem nyilatkozik, a bíróság arra a következtetésre jut, hogy az ellenérdekű fél oldalán az intézkedéssel összefüggésben hátrány nem keletkezik.

A bíróság az ideiglenes intézkedés iránti kérelemről végzéssel dönt, s mind a kérelemnek helyt adó, mind az azt elutasító határozat ellen fellebbezésnek van helye. A bíróság az ideiglenes intézkedést tartalmazó végzéséhez nincs kötve, azt kérelemre maga is megváltoztathatja, illetőleg a Pp. 156. § (6) bekezdése értelmében abban az esetben, amikor a felperes a keresetét leszállítja erre hivatalból is lehetősége van. Felülvizsgálati kérelem az ideiglenes intézkedést elrendelő, illetőleg az ideiglenes intézkedést elrendelését megtagadó végzése ellen nem terjeszthető elő. Az ideiglenes intézkedés tárgyában hozott döntés fellebbezésre tekintet nélkül előzetesen végrehajtható, amelynek teljesítési határideje a végzés kézbesítését követő napon kezdődik. A döntés mindaddig hatályban marad, míg azt a bíróság végzéssel bármelyik fél kérelmére hatályon kívül nem helyezi. Amennyiben az ideiglenes intézkedés hatályon kívül helyezésére a per folyamán nem kerül sor, a bíróság az ítéletében rendelkezik az ideiglenes intézkedés hatályon kívül helyezéséről. Abban az esetben, amikor a bíróság az ítéletében nem helyezi hatályon kívül az ideiglenes intézkedést, úgy az a másodfokú eljárásban is irányadó a felek jogviszonyára és a Pp. 156. § (8) bekezdése értelmében a másodfokú eljárást befejező jogerős határozattal, fellebbezés hiányában az elsőfokú ítélet jogerőre emelkedésével az ideiglenes intézkedés ipso iure hatályát veszti. Fontos itt kiemelni, hogy az ideiglenes intézkedés hatályát az eljárás szünetelése, illetve az eljárás félbeszakadása nem érinti.

A fentiekben részletesen kifejtésre került, hogy ideiglenes intézkedés iránti kérelmet bármely pertípusban elő lehet terjeszteni, ugyanakkor a gyakorlatban megfigyelhető, hogy ilyen irányú kérelmek legnagyobb számban a családjogi ügyekben fordulnak elő. Az új Ptk. hatálybalépéséig a családjogi ügyekben ideiglenes intézkedés jogalapjául nemcsak a Pp. rendelkezései (Pp. 156.§ és 287.§) szolgáltak, hanem a Csjt. 72/A.§ (4) bekezdése is lehetővé tette

a bíróság részére, hogy amennyiben a gyermek elhelyezése érdekében azonnali intézkedésre volt szükség, akkor a bíróság soron kívül, ideiglenes intézkedéssel hivatalból határozhatott.

Az új Ptk. Családjogi Könyvében ilyen rendelkezés nem található, így jelenleg a családjogi ügyekben az ideiglenes intézkedés alapjául továbbra is a Pp. 156.§-ban, illetve a 287.§-ban foglaltak irányadóak. Az változatlanul fennmaradt, hogy a Pp. 287.§ -a alapján a bíróság a kiskorú gyermek tartása vagy tartózkodási helyének valamelyik szülőnél vagy harmadik személynek történő kijelölése, a szülői felügyeleti jogok bővítése és korlátozása, a szülő és gyermek közötti kapcsolattartás, illetve a házastársak lakáshasználatának kérdésében akár hivatalból is határozhat ideiglenes intézkedéssel.

A leggyakoribb kérelmek a gyermektartásdíj megállapítására, a különélő szülőnek a gyermekkel való kapcsolattartására, a régi Csjt. alapján a gyermek elhelyezésére, illetve az új Ptk. alapján pedig a szülői felügyeleti jogok kizárólagos gyakorlására, illetve egyes szülői felügyeleti jogok gyakorlására irányulnak.

Ki kell azonban hangsúlyozni, hogy általában a kérelmek előterjesztésére legfőképpen az eljárást megindító keresetlevelekben kerül sor. Az esetek többségében a kérelmet előterjesztő fél a keresetlevélben előterjesztett tényállításon kívül egyéb iratokkal, más bizonyítási eszközökkel nem igazolja az ideiglenes intézkedés iránti kérelem alapjául szolgáló tények fennállásának valószínűségét, így a bíróság ritkán van olyan helyzetben, hogy maga a kérelem alapján, illetve az ellenérdekű fél nyilatkozatának bevárása után mindenfajta bizonyítási eljárás lefolytatása nélkül döntsön a kérelem tekintetében. Természetesen vannak olyan kérelmek, amelyek kevesebb bizonyítást igényelnek, mint például gyermektartásdíj megállapítására irányuló ilyen típusú kérelem. Amennyiben a kérelmező részletesen nyilatkozik vagyoni, jövedelmi viszonyai felől, valószínűsíti a gyermekkel kapcsolatban felmerülő rendszeres kiadásokat, illetve azt hogy a gyermektartásdíj megfizetésére köteles fél tartási kötelezettségének egyáltalán nem tesz eleget, akkor a bíróság könnyebb helyzetben van az ideiglenes intézkedés meghozatalakor, hiszen a

rendelkezésre álló iratok alapján dönteni tud a kérelmező jövedelmi és vagyoni viszonyaihoz, illetve a gyermek életkorához és szükségleteihez igazodó gyermektartásdíj tekintetében, kihangsúlyozva azt, hogy a bíróság nem mindig a kérelemmel egyező mértékben határozza meg a gyermektartásdíj mértékét, hiszen figyelembe kell vennie az ideiglenes intézkedés célját, tehát azt, hogy a kérelmezőt közvetlen kártól óvja meg, anélkül hogy a bíróságot a „pre iudicatio vādja” érne.

Későbbiekben a bíróság csak mindkét fél jövedelmi, vagyoni viszonyaira, a gyermek tényleges szükségleteinek feltárására lefolytatott teljes bizonyítási eljárás lefolytatása után lesz olyan helyzetben, hogy a bizonyítékok mérlegelésével végső határozatában döntsön a felperes kereseti kérelmében meghatározott gyermektartásdíj mértéke tekintetében.

Külön érdemes megemlíteni a gyermektartásdíj leszállítására, gyermektartásdíj fizetési kötelezettség megszüntetésére irányuló peres eljárásokban előterjesztett és a kereseti kérelemmel egyező ideiglenes intézkedés iránti kérelmeket. Jellemzően a kérelmezők semmilyen módon nem valószínűsítik az intézkedést megalapozó körülményeket. Önmagában például a jövedelmi és vagyoni viszonyokban bekövetkezett változások még nem alapozzák meg, hogy a bíróság a bizonyítási eljárás lefolytatását megelőzően a felperes kereseti kérelemmel egyezően ideiglenes intézkedéssel rendelkezzen a gyermektartásdíj leszállítása tekintetében. Az esetek többségében a kérelmező által előadott és valószínűsített körülmények nem felelnek meg az azonnali jogvédelmet kívánó helyzeteknek (kárveszély, különös méltánylást érdemlő jogvédelmi helyzet), hiszen a gyermektartásdíj ideiglenes intézkedéssel történő leszállítása - a tartásdíj rendeltetését tekintve esetlegesen olyan hátrányt jelentene a jogosultra nézve, amely kereseti kérelem esetleges megalapozatlansága esetén később már nem lenne orvosolható. Ezzel szemben a peres eljárás végén a bíróságnak módjában áll a túlfizetett tartásdíjnak a jövőben esedékes tartásdíjban történő elszámolása is.

Hasonlóan nagy számban fordul elő a gyakorlatban a különélő szülőnek a gyermekkel való kapcsolattartásának ideiglenes intézkedéssel történő szabályozása. Ezen ügyekben a problémát

főképp az okozza, hogy ha valamelyik fél a másik szülőnek a kapcsolattartási jogának a korlátozását, vagy megszüntetését, illetve akár a kapcsolattartás intézményes, ellenőrzött keretek közötti megvalósítását kéri. Ezen esetekben is elengedhetetlen egy hosszabb bizonyítási eljárás lefolytatása arra vonatkozóan, hogy valóban fennállnak-e a kérelmező által előadott körülmények.

Körütekintően tisztázni kell, hogy milyen kapcsolattartási rend felel meg a különélő szülőnek és a kiskorú gyermek érdekének, tisztázni kell a felek személyi és tárgyai körülményeit, kapcsolattartás tényeit és szempontjait.

Amennyiben a különélő szülő egyáltalán nem tudja gyakorolni a kapcsolattartási jogát és a kapcsolattartási jogának megszüntetését, korlátozását szükségessé tevő körülmény nem áll fenn, akkor mindenképpen javasolt akár hivatalból is a kapcsolattartás szabályozása ideiglenes intézkedéssel, hiszen mind a kiskorú gyermek mind a különélő szülő érdekét, jogát szolgálja, hogy a szülőnek a gyermekével való kapcsolattartása zavartalan legyen. Ezen esetben valóban megvalósul az ideiglenes intézkedés általános célja.

A legnagyobb problémát a gyakorlatban az új Ptk. hatálybalépését megelőzően a Csjt. szerint a gyermekelhelyezésére, illetve az új Ptk. 4: 168.§ (1) bekezdése alapján a szülői felügyeleti jogok kizárólagos gyakorlásának feljogosítására irányuló ideiglenes intézkedés iránti kérelem okozza. Az elmérgesedett családi viszonyokban nem meglepő, hogy mindkét fél vélt és valós sérelmei alapján már a peres eljárás megindításával egyidejűleg kéri, hogy a bíróság a közös kiskorú gyermeket nála helyezze el, vagy a szülői felügyeleti jogok kizárólagos gyakorlására őt jogosítsa fel.

Megfigyelhető, hogy az esetek nagy számában a kérelmükben a felek semmilyen olyan közvetlen veszélyhelyzetet nem tudnak valószínűsíteni, amely indokolná egy ilyen fontos kérdésben a bíróság döntését különösen a jövőben lefolytatandó, az esetek többségében szakértői bizonyítást is szükségessé tevő bizonyítási eljárást megelőzően. Figyelembe véve azon jogszabályi rendelkezést is, hogy korábban bármelyik szülőnél történő elhelyezés esetén a másik szülő szülői felügyeleti joga szünetelt, addig most az új Ptk. 4: 168.§ (1) bekezdése alapján a különélő szülő a szülői felügyeleti jogait a gyermek sorsát érintő lényeges kérdések kivételével nem gyakorolhatja.

A fentiekre, illetve az ideiglenes intézkedés céljára is figyelemmel csak olyan esetekben kerülhet sor akár kizárólagos szülői felügyeleti jog gyakorlására feljogosító ideiglenes intézkedés meghozatalára, amennyiben egyértelműen megállapítható, hogy a másik szülő magatartásával, életvitelével a gyermek testi, érzelmi, erkölcsi fejlődését veszélyezteti, de ezen esetekben sem kerülhető el a bizonyítási eljárás lefolytatása (pl. családsegítő szolgálat, gyámhivatalok megkeresése környezettanulmány beszerzése iránt, egyéb hatóságok iratainak beszerzése, valamint legvégső esetben igazságügyi szakértő kirendelése). Ezen probléma megoldását jelenthetné, hogy a bíróság egyrészt a gyermek tartózkodási helyét jelölné ki ideiglenes intézkedéssel, másrészt csak az egyes szülői felügyeleti jogok gyakorlására (pl. gondozás, nevelés) jogosítaná fel az egyik felet a peres eljárást befejező határozatának meghozataláig.

Az esetek többségében nem kerülhető el a szükséges bizonyítási eljárás lefolytatása, annak érdekében, hogy megalapozott döntés szülessen az ideiglenes intézkedés iránti kérelem tekintetében, de ez esetben már az ideiglenes intézkedés iránti kérelem elveszíti azon jellegét, hogy soron kívül dönt a bíróság e tekintetben. Többségében elkerülhetetlen a kérelem hiánypótlásra történő felhívása, különböző hatóságok iratainak beszerzése, illetve kötelező az ellenérdekű fél megnyilatkoztatása és amennyiben szükséges a bíróság a feleket személyesen is meghallgatja.

Sajnálatos módon a családi viszonyok elmérgesedése, konfliktusok elmélyülése miatt megfigyelhető az ideiglenes intézkedés iránti kérelmek számának megemelkedése, ugyanakkor az is megállapítható, hogy az ilyen irányú kérelmek többsége elutasításra kerül a feltételek igazolásának hiánya miatt. Kiemeljük, hogy az ideiglenes intézkedés meghozatalának alapjául nem szolgálhat az, hogy a felperes a keresetlevelének végén hivatkozik a Pp. 156. §-ban foglaltakra anélkül, hogy a bármilyen módon valószínűsítene azon közvetlen veszélyhelyzetet, ami indokolná a döntés meghozatalát.

Olyan esetek is felmerülnek, hogy a kérelmezők visszaélészerűen gyakorolják ezen jogukat, hogy ezáltal soron kívüli eljárás lehetőségéhez jussanak, valamint az is gyakran előfordul, hogy a másik fél is csak azért terjeszt elő ilyen irányú kérelmet, mert a másik fél is előterjesztett.

Ennek megakadályozására csak akkor van lehetőség, ha a bíróság következetesen megköveteli az intézkedés alapjául szolgáló feltételek fennállását. Ilyen „indokolatlan” kérelmek a peres eljárás elhúzódásához vezetnek, hiszen a bíróság nem tud érdemi tárgyalást tartani. Sőt gyakori az az eset is, hogy egy ilyen kérelmet elbíráló határozat ellen benyújtott fellebbezés okán egy újabb kérelmet a másodfokú bírósághoz felterjesztett iratok hiányában az elsőfokú bíróság nem tud érdemben elbírálni.

Végezetül kihangsúlyozzuk, hogy ezen publikáció kizárólag általános jelleggel veti fel az ideiglenes intézkedéssel kapcsolatos gyakorlati problémákat. Természetesen minden egyes konkrét ügyben, a tényállás ismerete, a lefolytatott bizonyítási eljárás után tud a bíróság megalapozott döntést hozni ilyen kérelmek tekintetében.

Felhasznált irodalom és jogszabályok:

- Wopera Zsuzsanna: Az ideiglenes intézkedés elmélete és gyakorlata a polgári eljárásjogban
- Polgári Perrendtartás kommentár
- a polgári perrendtartásról szóló 1959. évi III. törvény
- a házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény
- a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény